

UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

HET ONDERWIJS KOMPAS

STUDENT- EN PROCESGERICHT
ONDERWIJS IN PRAKTIJK

1. INLEIDING

Dit onderwijskompas beschrijft de uitgangspunten voor het student- en procesgericht onderwijs aan de HZ University of Applied Sciences.

Passend bij de HZ als “de persoonlijke hogeschool” is het onderwijs enerzijds gericht op de student, op wat hij moet kennen en kunnen als beginnend beroepsbeoefenaar en hoe zijn talenten optimaal kunnen worden ontwikkeld en ontplooid. Anderzijds is het onderwijs gericht op het proces van leren, om daarmee de best mogelijke leerprestaties te realiseren en om ervoor te zorgen dat de student zich ook na zijn studie blijvend ontwikkelt.

De HZ kent reeds sinds 2005 een onderwijskompas als richtinggevende beschrijving van de profilering en ontwikkeling van het onderwijs. De eerste, uitgebreide versie van het onderwijskompas van 2005 is in 2008 beknopter en beter hanteerbaar gemaakt. In 2012 ontstond bij de ontwikkeling van een nieuw instellingsplan behoefte om het onderwijskompas van de HZ te herzien. Daartoe is in 2012 en 2013 uitgebreid input opgehaald door de projectgroep “Uitdagend onderwijs” met daarin een brede vertegenwoordiging van studenten, opleidingen, en diensten. De resultaten daarvan zijn verwerkt in het hoofdstuk “Student- en Procesgericht Onderwijs” (SPO) in het Instellingsplan 2013-2017. Hieruit is dit vernieuwde onderwijskompas ontstaan.

THEORETISCH KADER

Het voorliggende onderwijskompas bevat de onderwijsvisie van de HZ en de concretisering daarvan. De onderwijsvisie is gebaseerd op het sociaal-constructivisme. Daarmee wordt het standpunt gehanteerd dat het verwerven van kennis en vaardigheden niet zozeer het gevolg is van een directe overdracht van kennis door de docent, maar eerder het resultaat is van denkactiviteiten van de studenten zelf: we leren door nieuwe informatie te verbinden aan wat we al weten. In de onderwijsvisie wordt de context hiervoor gevormd door erkende en herkenbare beroepstaken. In deze onderwijsvisie is ook de Self-Determination Theory (Ryan & Deci, 2000) te herkennen. Deze motivatietheorie beschrijft dat ieder mens drie basisbehoeften heeft: gevoel van competentie, relatie, en autonomie. Wanneer deze drie behoeften worden vervuld is iemand gemotiveerd en kan er goed worden geleerd. Daarnaast is in de onderwijsvisie nadrukkelijk aandacht gegeven aan de drie domeinfuncties van goed onderwijs (Biesta, 2012), namelijk het kwalificerende domein, het socialiserende domein en het subjectiverende domein (de persoonsvorming). In dit onderwijskompas is niet beschreven op welke wijze deze theoretische kaders zijn verwerkt in de onderwijsvisie.

KWALITEIT

Het werken volgens dit onderwijskompas leidt tot kwalitatief goed en hoogwaardig onderwijs. Parallel aan dit onderwijskompas is de (visie op de) kwaliteit van het onderwijs beschreven in het integrale beleid voor kwaliteitszorg. Elementen daarin zijn onder meer de (continue) accreditatiewaardigheid van onderwijs en onderzoek bij de opleidingen en onderzoeksgroepen, het voldoen aan landelijke wet- en regelgeving (zoals WhW en prestatieafspraken), het voldoen aan interne (beleids)kaders, en de inspraak en tevredenheid van studenten en werkveld.

LEESWIJZER

Hoofdstuk twee van dit onderwijskompas beschrijft de onderwijsvisie die gebaseerd is op drie pijlers. Aan ieder van deze drie pijlers wordt richting en inhoud gegeven door een aantal doelstellingen. Deze doelstellingen worden in hoofdstuk drie geconcretiseerd. Deze concretisering zijn zoveel mogelijk richtinggevend en niet voorschrijvend om daarmee het eigenaarschap van het onderwijs zo veel mogelijk bij de opleidingen te positioneren. De concretisering zijn niet limitatief. Opleidingen kunnen in hun onderwijsvisies ook andere aspecten verwerken, maar zij moeten ten minste invulling geven aan de doelstellingen in dit onderwijskompas.

2. ONDERWIJSVISIE

De HZ, de persoonlijke hogeschool, leidt beroepsbekwame professionals op die het beste uit zichzelf halen en die na hun studie in hun werkomgeving het verschil maken. De studenten leren zich zodanig te ontwikkelen dat ze alert, wendbaar en veerkrachtig zijn ten aanzien van toekomstige veranderingen in beroepen en beroepsuitoefening. Het onderwijs is vormgegeven op basis van herkenbare en erkende beroepstaken en beroepsrollen en uitdagende beroepsopdrachten. Het onderwijsmodel wordt gekenmerkt door studentregie, praktijkgericht onderwijs door real-life cases, individuele leerroutes en een daarbij passende leeromgeving. Hierbij spelen 21ste eeuwvaardigheden, internationale oriëntatie, carrièreperspectief en (inter)nationale partners een onmisbare rol. Docenten zetten hun studenten bewust en nadrukkelijk aan tot leren. De didactiek van kennis-overdracht is dan ook vervangen door een didactiek van competentieverwerving. Het onderwijsmodel rust op drie pijlers:

1. AUTHENTIEKE BEROEPSSITUATIES
2. ACTIVEREN TOT (SAMEN) LEREN
3. ONTWIKKELING TOT AUTONOME PROFESSIONALS

Bij deze drie pijlers is er een sterke verbinding met (de visie op) praktijkgericht onderzoek.

2.1 AUTHENTIEKE BEROEPSSITUATIES

Afgestudeerden functioneren in de beroepspraktijk als competente professionals. Dat betekent dat ze zich de voor het beroep benodigde en actuele kennis eigen hebben gemaakt, dat ze de vereiste vaardigheden bezitten en de gewenste attitude tonen. Zij tonen altijd en zonder uitzondering onderzoekend en ondernemend gedrag. De kern van deze pijler van het onderwijs is dat de beroepspraktijk onlosmakelijk deel uitmaakt van het onderwijs opdat de studenten de juiste competenties verwerven. Studenten werken aan actuele, realistische en waar mogelijk multidisciplinaire beroepstaken en er is sprake van echte opdrachtgevers.

DOELSTELLINGEN:

- Elke opleiding heeft onderwijs ontworpen op basis van beroepstaken en beroepsrollen. Studenten herkennen in de beroepstaken hun toekomstige beroep.
- Elke opleiding brengt door middel van beroepsopdrachten de studenten in aanraking met relevante regionale, nationale en internationale partners.
- Elke opleiding hanteert authentieke toetsen waarmee studenten aantonen dat zij de beroepstaken op het juiste niveau kunnen uitvoeren.

2.2 ACTIVEREN TOT (SAMEN) LEREN

Iedere student is anders. Ze hebben allen een ander vertrekpunt van hun ontwikkeling en een andere wijze waarop ze studeren. Ondanks deze verschillen hebben ze één ding gemeen: ze leren door te participeren. Daarom staat het activeren van studenten en het aanzetten tot leren centraal in onze onderwijsvisie. Docenten activeren de aanwezige voorkennis, waarna studenten in interactie met elkaar en de docent aan de slag gaan met het selecteren, herschikken, kritische verwerken, aanpassen, relateren, aanvullen van de leerstof en zo betekenis geven aan de nieuwe leerstof (leren). Docenten combineren daartoe uitdagende en waar mogelijk multidisciplinaire beroepsopdrachten met werkvormen waarin studenten hun vorderingen en problemen met elkaar bespreken. De (onderzoeks)opdrachten, projecten, practica en stages doen een beroep op zowel vakkennis en vakvaardigheden als op leer- en onderzoeksvaardigheden. Frequente terugkoppeling op de door de studenten geleverde prestaties is een cruciaal onderdeel van het leerproces. Door het verwerken van de ontvangen feedback krijgen studenten inzicht in wat zij al kunnen en wat zij nog moeten leren.

DOELSTELLINGEN:

- Elke opleiding werkt voortdurend aan het realiseren van een constructief leerklimaat.
- Elke opleiding hanteert een activerende didactiek met werkvormen en toetsvormen die het leerproces van studenten stimuleren.
- Elke opleiding heeft het geven en verwerken van feedback zo in het onderwijs ingeweven dat studenten hun eigen leerproces kunnen monitoren en bijsturen.

2.3 ONTWIKKELING TOT AUTONOME PROFESSIONALS

Goede beroepsbeoefenaars zijn zowel op professioneel als op persoonlijk vlak blijvend in ontwikkeling. Zij kunnen aansluiten bij veranderingen en zichzelf effectief bijsturen om beroepstaken te voltooien. De kern van deze pijler in ons onderwijs is het begeleiden van studenten naar zelfsturing en autonomie in handelen. Door te reflecteren op de uitvoering van de taken leren studenten hoe zij hun gedrag steeds weer kunnen bijsturen.

Studenten nemen steeds meer zelf de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de opdrachten en beroepstaken. Zij willen een goede beroepsuitoefenaar zijn en realiseren zich dat zij zich daartoe zowel op professioneel als op persoonlijk vlak moeten ontwikkelen. Reflectie is zowel de motor van de kennisconstructie als de sleutel tot optimalisatie van het eigen handelen en de intrinsieke motivatie. Transfer is de motor van de kennistoepassing en de basis om nieuwe (onbekende situaties) vol vertrouwen tegemoet te treden.

DOELSTELLINGEN:

- Elke opleiding daagt haar studenten uit om een onderzoekende en ondernemende houding te ontwikkelen zowel ten aanzien van het (toekomstig) beroep als ten aanzien van hun persoonlijke ontwikkeling.
- Elke opleiding biedt haar studenten zodanige begeleiding dat zij zich kunnen ontwikkelen tot competente beroepsbeoefenaars. Deze begeleiding kent gedurende de studieloopbaan een toenemende zelfsturing. De begeleiding begint al voordat de studenten zich bij de opleiding hebben ingeschreven (intake/studiekeuzecheck) en duurt ook voort nadat de studenten hun opleiding hebben afgerond (leven-lang-leren en alumnibeleid).

REFERENTIEMATERIAAL

- Biesta, G. (2012). *Goed Onderwijs en de Cultuur van het Meten: Ethiek, Politiek en Democratie*. Den Haag: Boom Lemma.
- HZ (2013). *HZ Instellingsplan 2013-2017 incl. Bijlage uitwerking strategische thema's*. Vlissingen: HZ University of Applied Sciences.
- HZ (2014). *HZ Checklist gerealiseerd (eind)niveau*. Vlissingen: Dienst Onderwijs en Kwaliteit, HZ University of Applied Sciences.
- Leenknecht, M. J. M., Roose, S. C., & Wattel, B. J. J. (2012). *HZ Toetsbeleid*. Vlissingen: Dienst Onderwijs en Kwaliteit, HZ University of Applied Sciences.
- NVAO (2014). *Beoordelingskaders Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs: 19 december 2014*. Den Haag: Nederlands- Vlaamse Accreditatieorganisatie.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.
- Van Merriënboer, J. J. G., & Kirschner, P. A. (2012). *Ten Steps to Complex Learning: A Systematic Approach to Four-Component Instructional Design*. Oxon, UK: Routledge.
- Vreugdenhil, K. (2005). *HZ-Onderwijskompas: Uitgangspunten, criteria en aanwijzingen voor de ontwikkeling van courses in de Hogeschool Zeeland*. Vlissingen: Hogeschool Zeeland.

3. CONCRETISERING VAN ONDERWIJSDOELSTELLINGEN

3.1 AUTHENTIEKE BEROEPSSITUATIES

3.1.1 Elke opleiding heeft onderwijs ontworpen op basis van beroepstaken en beroepsrollen.

Studenten herkennen in de beroepstaken hun toekomstige beroep.

Iedere opleiding leidt op voor een of meer beroepen. Zij ontwikkelt samen met partners uit het (inter) nationale beroepenveld en het onderwijs het beroepsprofiel, dat een beeld geeft van de beroepspraktijk en de te verwachten trends. Daarnaast beschrijft het profiel de beroepstaken die in de praktijk van de beroepsuitoefening (kunnen) voorkomen. Deze beschrijving geeft de studenten een goed beeld van hun toekomstige beroep (wat moet ik kennen en kunnen). Studenten gaan in hun opleiding aan de slag met authentieke beroepstaken die alle essentiële aspecten van de beroepstaak bevatten.

- Elke opleiding beschikt over een beroepsprofiel, dat de in de praktijk voorkomende beroepstaken beschrijft.
- Elke opleiding beschrijft in haar opleidingsvisie zowel de inhoud, de reikwijdte en het niveau van het toekomstige beroep, als ook de manier waarop zij zich (inhoudelijk) profileert inclusief de positie van (of visie op) onderzoek en internationalisering.
- Elke opleiding beschrijft in haar breakdown de competenties/beroepstaken, de hiervan afgeleide deeltaken en leerdoelen en de niveaueisen. Het niveau wordt beschreven aan de hand van de Dublin Descriptoren.
- Elke opleiding clustert het opleidingsprogramma in cursussen, uitgaande van de breakdown en de vereiste kennisbasis, specifieke inhoudelijke aandachtsgebieden van de opleiding en de vereiste leerlijnen¹. De clustering wordt zichtbaar gemaakt in een dekkingsmatrix en een toetsprogramma, waarbij zowel de specifieke inhoudelijke aandachtsgebieden als de leerlijnen duidelijk worden geëxpliciteerd.

3.1.2 Elke opleiding brengt door middel van beroepsopdrachten de studenten in aanraking met relevante regionale en internationale partners.

Bedrijven en instellingen worden voortdurend betrokken bij de ontwikkeling van het onderwijs. Zo blijft het onderwijs actueel en is er sprake van een voortdurende aanvoer van authentieke beroepstaken. Hoger opgeleide beroepsbeoefenaars werken veelal in een internationale omgeving. Daarom maken een of meer internationale componenten deel uit van elke opleiding.

- Elke opleiding heeft een structurele en duurzame relatie met het (internationale) beroepenveld.
- Elke opleiding is opgebouwd uit blokken (onderwijsperioden) met een thematische samenhang gebaseerd op de beroepstaken.
- Elke opleiding beschikt over een relevante, actuele en erkende “Body of Knowledge and Skills”.
- Elke opleiding stelt de te verwerven beroepscompetenties centraal bij de regelmatige contacten die de studenten met het beroepenveld hebben via gastcolleges, excursies, snuffelstages, symposia, stages en dergelijke.

¹ Dit betreft naast eventuele opleidingsspecifieke leerlijnen de leerlijnen “Onderzoeksvaardigheden” (van projectmatig naar onderzoeksmatig werken), “Engels” (Engelse taalvaardigheid), “Leren leren”, “Ondernemendheid” en “HZ Personality”.

3.1.3 Elke opleiding hanteert authentieke toetsen waarmee studenten aantonen dat zij de beroepstaken op het juiste niveau kunnen uitvoeren.

Een student is competent als hij beroepstaken adequaat kan uitvoeren. Het toetsprogramma is zodanig opgebouwd dat het gedurende de leerjaren een representatieve set van beroepstaken en beroepsproducten op het juiste niveau toetst.

- Elke opleiding toetst de competentieverwerving van de studenten aan de hand van authentieke beroepstaken.
- Elke opleiding beschikt over een uitgewerkt toetsprogramma. Indien een opleiding meerdere programma's kent (bijvoorbeeld een Ad- en Bachelorprogramma) is er voor ieder van die programma's een apart toetsprogramma. Het toetsprogramma kent een gevarieerd aanbod aan (competentiegerichte) toetsvormen.
- Elke opleiding hanteert het toetsprogramma als uitgangspunt bij het bepalen van de in het studieplan vastgelegde leerroute van elke afzonderlijke student.

3.2 ACTIVEREN TOT (SAMEN) LEREN

3.2.1 Elke opleiding werkt voortdurend aan het realiseren van een constructief leerklimaat

Om studenten te activeren tot (samen) leren is een constructief leerklimaat voorwaardelijk. Wanneer een student zich niet op zijn gemak voelt binnen de studiegroep en het leerklimaat van de opleiding is het voor hem lastiger om persoonlijke grenzen te verleggen. Een student moet goed geïntegreerd zijn binnen de opleiding om (leer)risico's te durven nemen die leiden tot leren. Dit komt tot uiting in de mate waarin de waarden en normen van de opleiding tot uitdrukking komen in het studiegedrag van de student (academische integratie). De student moet zich thuis voelen en gewaardeerd voelen door medestudenten en docenten (sociale integratie). Academische en sociale integratie vormen de voorwaarden om effectief (samen) te kunnen leren.

- Elke opleiding besteedt expliciete aandacht aan de academische integratie van studenten.
- Elke opleiding investeert in activiteiten die de sociale integratie van studenten bevorderen.

3.2.2 Elke opleiding hanteert een activerende didactiek met werkvormen en toetsvormen die het leerproces van studenten stimuleren

De opleiding zet activerende werkvormen in om het leerproces van studenten te activeren. Werkvormen worden ingezet in een didactische cyclus waarbinnen een actieve houding van zowel de student als de docent centraal staat. De mogelijkheden van de fysieke en virtuele leeromgevingen worden optimaal benut. De opleiding hanteert zoveel mogelijk, en passend bij de verschillende doelgroepen, een concept van blended learning. De docent zet de studenten aan tot reflectie en geeft toelichting en uitleg.

Het toetsprogramma ondersteunt het onderwijs- en leerproces.

- Elke opleiding hanteert in al haar cursussen het voorbereiding-feedbackmodel.
- Elke opleiding hanteert in al haar cursussen werk- en toetsvormen die activerend zijn. De werk- en toetsvormen leiden tot duurzaam leren.
- Elke opleiding maakt gebruik van (digitale) kennisbronnen (waaronder ook MOOCs en Open Educational Resources) en hulpmiddelen die het leerproces ondersteunen.
- Elke opleiding zet blended learning in wanneer dat past bij de doelgroep en de leerprestaties en/of wanneer dat de leeruitkomsten positief beïnvloedt.

3.2.3 Elke opleiding heeft het geven en verwerken van feedback zo in het onderwijs ingeweven dat studenten hun eigen leerproces kunnen monitoren en bijsturen.

De leerfunctie van toetsen en beoordelen komt tot uitdrukking in de feedback die studenten krijgen van hun docenten, werkveld en medestudenten. Aan de hand van toetsen en feedback krijgen studenten inzicht in wat er van hen wordt verwacht (feed-up). De feedback die een student ontvangt, bevat zowel informatie over de huidige prestatie als ook een strategie om de prestatie te verbeteren (feed-forward). Hierdoor kunnen studenten het leerproces bijsturen. Feedback is echter pas effectief als de feedback ook daadwerkelijk wordt gebruikt. Daarom vormt het geven en verwerken van feedback een structureel onderdeel van het onderwijs.

- Elke opleiding zet het geven van feedback in als samenwerkingsactiviteit tussen studenten en docent, tussen studenten onderling en tussen studenten en het werkveld.
- Elke opleiding heeft het geven en verwerken van feedback na toetsen structureel ingebouwd in het onderwijs en verzorgt na iedere (summatieve) toets een goed gestructureerd feedbackmoment.
- Elke opleiding zorgt ervoor dat de gegeven feedback bruikbaar en “just-in-time” is, dat deze richting geeft aan toekomstige ontwikkeling van competenties en het verdere leerproces van studenten.
- Elke opleiding monitort frequent de studentresultaten en gebruikt die informatie bij de studentbegeleiding ter bevordering van het leerproces.

3.3 ONTWIKKELING TOT AUTONOME PROFESSIONALS

3.3.1 Elke opleiding daagt haar studenten uit om een onderzoekende en ondernemende houding te ontwikkelen zowel ten aanzien van het (toekomstig) beroep als ten aanzien van zijn persoonlijke ontwikkeling.

Studenten worden opgeleid tot competente beroepsbeoefenaars die zichzelf en het beroep blijvend kunnen ontwikkelen. Leren leren, het verwerven van professionele vaardigheden, reflectie en transfer op de (loopbaan)ontwikkeling, het ontwikkelen van vermogens tot moreel oordelen en kritisch denken en de ontwikkeling van een onderzoekende houding zijn essentiële elementen in elke opleiding.

- Elke opleiding begeleidt haar studenten bij het ontwikkelen en ontplooien van hun talenten.
- Elke opleiding stimuleert haar studenten een ondernemende, initiatiefrijke, proactieve en zelfsturende houding te ontwikkelen.
- Elke opleiding draagt er zorg voor dat in de aangeboden onderwijseenheden een beroep gedaan wordt op leervaardigheden en de ontwikkeling daarvan.
- Elke opleiding heeft (in relatie tot het beroep) geconcretiseerd hoe en in welke mate studenten onderzoekend vermogen moeten aantonen. De HZ- onderzoekscompetentie is uitgangspunt. Deze is geïmplementeerd (en geïntegreerd) in breakdown, eindniveau en toetsprogramma.
- Elke opleiding heeft (in relatie tot het beroep) geconcretiseerd welke professionele vaardigheden de studenten moeten verwerven, en hoe daaraan tijdens samenwerkings- of andere activiteiten gewerkt wordt. De verwerving van professionele vaardigheden is geïntegreerd in breakdown en toetsprogramma.

3.3.2 Elke opleiding biedt haar studenten zodanige begeleiding dat zij zich kunnen ontwikkelen tot competente beroepsbeoefenaars. Deze begeleiding kent gedurende de studieloopbaan een steeds toenemende zelfsturing. De begeleiding begint al voordat de studenten zich bij de opleiding hebben ingeschreven (intake/studiekeuzecheck) en duurt ook voort nadat de studenten hun opleiding hebben afgerond (leven-lang-leren en alumni-beleid).

De begeleiding voor, tijdens of na de opleiding is steeds gericht op de uitoefening van het (veranderende) beroep. Daarom staan tijdens voorlichting en begeleiding het beroepsbeeld en de verwachtingen daarvan centraal, zijn er tijdens de studie veel relevante contacten met het beroepenveld, worden alumni nauw betrokken bij de (door)ontwikkeling van de opleiding en draagt de opleiding haar steentje bij aan de (door)ontwikkeling van het beroep.

- Elke opleiding maakt bij studievoorlichting, studiekeuzecheck en studie(loopbaan)begeleiding gebruik van het beroepsprofiel van de opleiding.
- Elke opleiding betreft haar alumni uit het regionale en internationale werkveld bij de kwaliteitsbeoordeling van opleidingen en bij inhoudelijke verbeteringen en beroepsgerichte ontwikkelingen.
- Elke opleiding biedt, afhankelijk van de marktvraag maar volgens een duurzaam model, vakmatige bij-, na- of omscholingsactiviteiten aan voor werkenden (al dan niet alumni) variërend van netwerkbijeenkomsten en masterclasses tot EVC-certificeringen en diplomagerichte opleidingstrajecten.

UNIVERSITY
.....
OF APPLIED SCIENCES

COLOFON

Uitgave van HZ University of Applied Sciences

Postbus 364
4380 AJ Vlissingen
Tel. 0118 – 489000
Fax. 0118 – 489000
www.hz.nl

VORMGEVING:
Nilsson communicatiekunstenaars in overleg met Dienst
Marketing & Communicatie HZ University of Applied Sciences

UITGAVE:
Vlissingen, juni 2015